

Archeologienota

Programma van maatregelen voor uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem

OUDENBURG MOLENSITE FASE III (prov. Oost-Vlaanderen)

Auteurs: Lynn DEVALCKENEER, Laure
MEESEN

Projectcode: 2021A495

1. Aanleiding vooronderzoek

Zie het verslag van resultaten bureauonderzoek

2. Resultaten vooronderzoek zonder ingreep in de bodem

Het projectgebied bevindt zich in het zuidwesten van het huidige stadscentrum van Oudenburg en is gelegen aan de Weststraat. Ten westen van het projectgebied liep vroeger het Oudenburgsvaartje. Het terrein staat gekarteerd als bebouwde zone, omheen het stadscentrum van Oudenburg ligt een zone van Oudlandpolders. In het zuiden gaat het om Oudlandpolders van het type o.P2: bodem opgebouwd uit gebroken zand, gebroken klei of zware klei; deze rusten op wisselende diepte op Pleistoceen, soms kan men ook een veenlaag in het bodemprofiel herkennen. Ten noorden gaat het om Oudlandpolders van het type o.C2: oude kleiplaatgronden, bestaande uit voornamelijk grauwgrijze, zware klei. Dit type bodem is steeds ontkalkt op 40cm diepte. Mogelijks bestaat de bodem van het projectgebied ook uit Oudlandpolders. Tijdens de middeleeuwen werd de stad Oudenburg systematisch opgehoogd.

Op het plangebied zelf werd nog geen archeologisch onderzoek uitgevoerd. Echter werd haar onmiddellijke omgeving reeds meerdere malen onderworpen aan archeologische onderzoeken en dit vanaf de jaren '50 van vorige eeuw. Op basis van het voorafgaande onderzoek kan gesteld dat het projectgebied zich centraal in de Romeinse vicus situeert en ten westen van het castellum. Onderzoek in nabijheid – ter hoogte van de Weststraat – brachten sporen en resten aan het licht van Romeinse bewoning. De stad ontwikkelde zich doorheen de vroege, volle en late middeleeuwen. Gedurende deze laatste periode werd het centrum systematische opgehoogd. Onderzoek ter hoogte van de Weststraat brachten de aanwezigheid van laatmiddeleeuwse grachtencomplexen aan het licht evenals bebouwing. Historische kaarten tonen aan dat het projectgebied in de tweede helft van de 16de eeuw bebouwd is. Uit deze kaarten kan men ook afleiden dat het tracé van de Weststraat tijdens de tweede helft van de 16de eeuw aanwezig was. Op latere kaarten is te zien dat het projectgebied niet meer bebouwd is en dit zo zal blijven tot er op de luchtfoto's van 1971 de huidige bebouwing verschijnt. Slechts een klein deel van het plangebied is onbebouwd en momenteel beschikbaar voor archeologisch onderzoek.

Het terrein zal ontwikkeld worden door de initiatiefnemer, een sociale huisvestingsmaatschappij. Hierbij zullen de bestaande woning en bijgebouwen afgebroken worden en zullen eventuele kelderverdiepingen uitgegraven worden. In de plaats komen er nieuwe gebouwen bestaande uit 4 ééngezinswoningen, 2 appartementen en enkele polyvalente ruimtes met bijbehorende voorzieningen. De funderingen zullen 171m diep in de bodem geplaatst worden. Diepere verstoringen zullen zich lokaal voordoen door de aanleg van rioleringen, leidingen en putten. Hierdoor zal mogelijk een aanzienlijk deel van het potentieel aanwezige archeologische bodem archief vernietigd worden.

Al deze elementen samen maken dat het plangebied een zekere archeologische waarde kan hebben en dat de gegevens van een archeologisch onderzoek kunnen leiden tot een

kennisvermeerdering over de al dan niet aanwezige menselijke activiteiten op het terrein en de omliggende gebieden in het verleden. Om het archeologisch potentieel te kunnen inschatten, wordt voorgesteld om een vooronderzoeken met ingreep in de bodem uit te voeren. Wegens de aard van de site, bebouwd en zeer weinig steentijdpotentieel, wordt er voor gekozen om direct over te gaan tot het plaatsen van proefputten. Gezien de huidige staat van het terrein, waarbij het grootste deel is bebouwd/verhard, dient dit onderzoek in een uitgesteld traject te gebeuren (na de sloop van de huidige gebouwen).

3. Gemotiveerd advies

Het uitgevoerde bureauonderzoek is volledig, alle relevante beschikbare bronnen zijn teruggevonden en zijn geraadpleegd. Op basis van het verslag van resultaten van het bureauonderzoek kan de aan- of afwezigheid van een archeologische site echter niet gestaafd worden. Daarom is voor het volledige projectgebied een verder vooronderzoek noodzakelijk is. Gezien het hier om een stadscontext gaat en het terrein zo goed als volledig bebouwd is, wordt ervoor gekozen om verder vooronderzoek uit te voeren door middel van proefputten. Voor een uitgebreide evaluatie van de verschillende onderzoeksmethoden wordt verwezen naar het verslag van resultaten (hoofdstuk 2.5.).

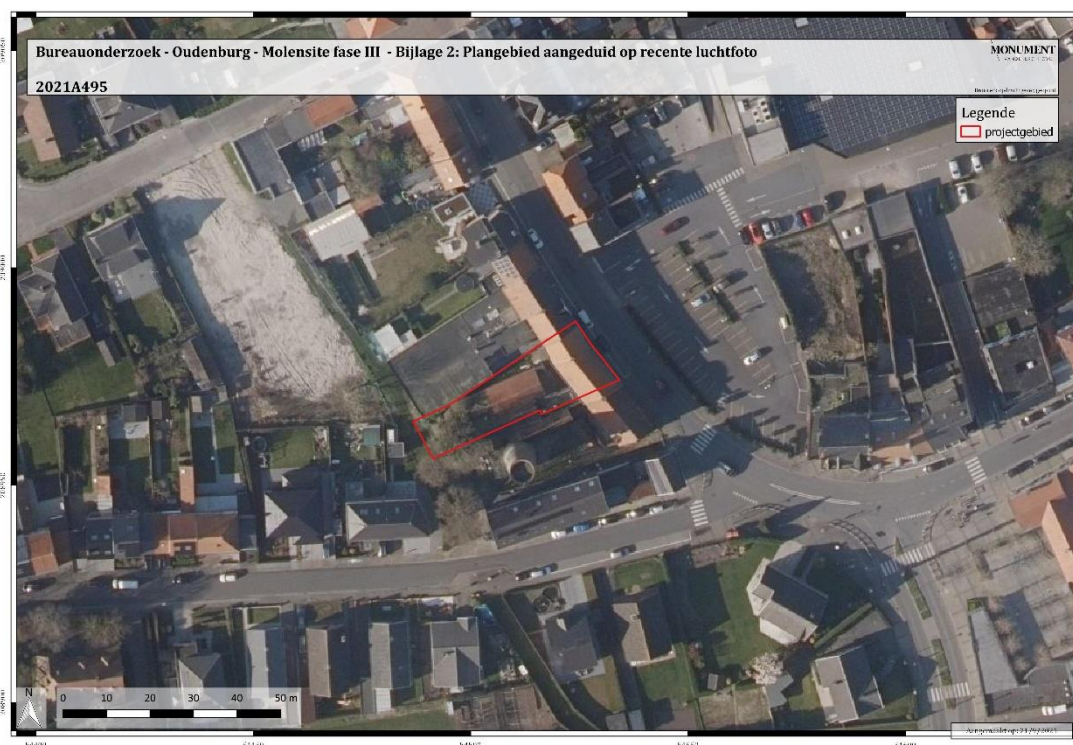
Hieronder worden de voorwaarden beschreven waaraan de verschillende onderzoeksfases moeten voldoen. Het uitgestelde traject is noodzakelijk omdat het grootste deel van het projectgebied zodanig bebouwd dat een terreinonderzoek enkel kan plaatsvinden na afbraakwerken, en deze kunnen pas worden uitgevoerd na het verkrijgen van een stedenbouwkundige vergunning.

4. Planafbakening

Het projectgebied heeft een oppervlakte van ongeveer 476m² en dient onderzocht te worden door middel van proefputten. Enkel indien uit de proefputten zou blijken dat het eerste relevant archeologisch niveau zich onder de geplande verstoringsdiepte zou bevinden (171cm + 30 cm buffer), kunnen bepaalde zones uitgesloten worden van eventueel verder onderzoek.

Figuur 1: Plangebied aangeduid op GRB (bron: geopunt.be)

Figuur 2: Plangebied aangeduid op luchtfoto 2020 (bron: geopunt.be)

5. Vraagstelling

Het doel van het onderzoek is om te achterhalen of er op het terrein één of meerdere archeologische sites aanwezig zijn en te bepalen welke maatregelen dienen te worden genomen voorafgaand aan de ontwikkeling van het projectgebied. Hieronder worden de specifieke (niet limitatieve) onderzoeksvragen per methode weergegeven. Elke onderzoeksmethode is succesvol beëindigd wanneer haar vraagstellingen succesvol kunnen worden beantwoord. Zolang niet alle onderzoeksvragen succesvol kunnen worden beantwoord, dient men over te gaan op de volgende onderzoeksmethode zoals besproken in hoofdstuk 2.5. van het verslag van resultaten.

- **Proefsleuven/proefputten:**

- Zijn er archeologische sporen aanwezig?
- Is er sprake van een complexe verticale stratigrafie? Op welke diepte situeert zich de ongestoorde moederbodem? Op welk niveau tekenen de eerste archeologische sporen zich af?
- Is er sprake van een ophoging binnen de stratigrafie ter hoogte van het projectgebied?
- Welke is de bewaringstoestand van de aangetroffen sporen?
- Wat zijn de effecten van de bestaande bebouwing op het aanwezige bodemarchief?
- Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?
- Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?
- Kunnen de sporen en resten in verband worden gebracht met de geattesteerde Romeinse *vicus*? Zijn er sporen en resten van bebouwing aanwezig uit deze periode en/of sporen en resten die verband houden met de menselijke bewoning binnen de contouren van het projectgebied? Kunnen deze in verband worden gebracht met de ruimere Romeinse geschiedenis van de stad en haar omgeving?
- Zijn er vroegmiddeleeuwse sporen en resten aanwezig binnen de contouren van het projectgebied? Kunnen deze sporen en resten in verband worden gebracht met de vroegmiddeleeuwse geschiedenis van de stad en meer specifiek de overgang van de Romeinse occupatie naar de Merovingische en vervolgens Karolingische periode? Aandacht dient ook besteed te worden aan het vondstenmateriaal en de culturele invloeden die zij mogelijk vertonen.
- Kunnen sporen en resten in verband worden gebracht met de verdere ontwikkeling van de stad Oudenburg gedurende de middeleeuwen en meer recente periodes? Sluiten deze aan bij de reeds aangetroffen sporen en resten uit deze periodes in de omgeving van het projectgebied?
- Zijn er indicaties omtrent artisanale activiteiten?
- Welke is de relatie tussen de archeologische sporen en het landschap?
- Is er een archeologische site aanwezig binnen het projectgebied?

- Welke zijn de verder te nemen maatregelen i.f.v. de geplande werken?

6. Plan van aanpak

Hieronder wordt per voorgestelde onderzoeksmethode de te hanteren techniek beschreven:

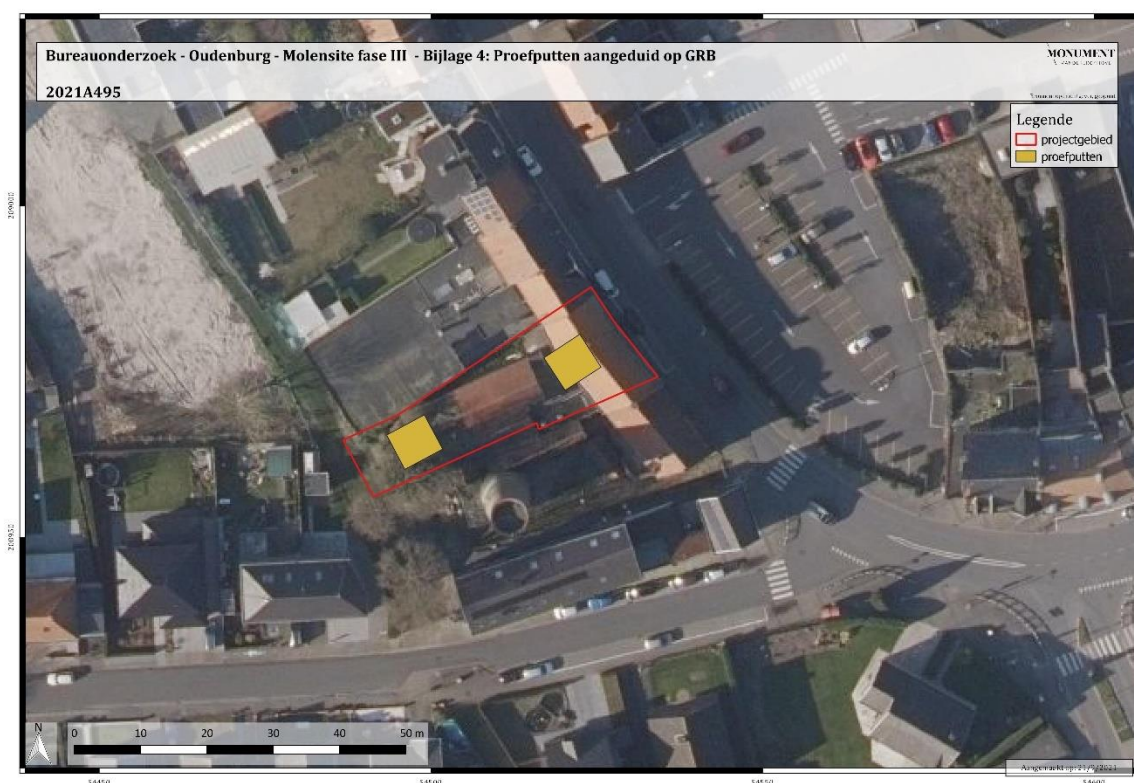
- **Proefsleuven/proefputten**

Teneinde na te gaan of er archeologisch relevante grondsporen aanwezig zijn binnen het onderzoeksgebied, dient gebruik gemaakt van de inplanting van proefputten over het volledige onderzoeksgebied. Dit zal gebeuren aan de hand van twee proefputten van elk 5x5 m. De eerste proefput zal zich gedeeltelijk situeren ter hoogte van de bebouwing langs de Weststraat. Hierdoor kan de verstoring veroorzaakt door de bebouwing duidelijk in kaart worden gebracht en in vergelijking worden gesteld met de verstoring veroorzaakt door de achterliggende verharding. Indien zich in het verleden bebouwing langs de Weststraat heeft bevonden, kan deze – onder voorwaarde dat de verstoring van de huidige bebouwing niet alle sporen hiervan heeft weggewist – in kaart worden gebracht.

Een tweede proefput situeert zich meer in het westen van het projectgebied. Hier situeert zich momenteel voornamelijk groenzone. Hier kunnen mogelijks bewoningssporen worden aangetroffen die verband houden met historische achtererven (afvalkuilen, waterputten, beerputten, etc.).

Figuur 3: Proefputten aangeduid op GRB (bron: geopunt.be)

Figuur 4: Proefputten aangeduid op luchtfoto 2020 (bron: geopunt.be)

De beide proefputten zullen elk 5 x 5 m bedragen aan het oppervlak. Voor de uitgraving wordt gebruik gemaakt van een niet-getande graafbak. De verdieping naar de volgende vlakken gebeurt pas als het bovenliggende vlak helemaal geregistreerd en onderzocht werd. Indien men hier om praktische redenen dient af te wijken, wordt dit gemotiveerd in het verslag van resultaten. Gezien de diepte van de proefput kan om veiligheidsredenen worden besloten om een trapsgewijze aanlegmethode te gebruiken. De eerste trap wordt aangelegd op het eerste archeologische niveau. Verdere trappen worden aangelegd op een volgend archeologisch niveau, om de 1,5 m, tot op moederbodem of wanneer de veldwerkleider dit nodig acht. De diepte van de proefputten houden rekening met de geplande verstoringsdiepte (171 cm + 30 cm buffer). Echter, indien mogelijk, kan er verdiept worden tot op de onverstoorde C-horizont opdat een volledig inzicht in de bodemopbouw kan worden bekomen. Indien dit niet kan aan de hand van een graafbak, dient de bodemopbouw te worden aangevuld aan de hand van manuele boringen. De boringen dienen te gebeuren met een Edelmanboor met boorkop 7 cm. De breedte van trappen wordt bepaald door de veldwerkleider. Hierbij dient men rekening te houden met een werkbaar onderzoekoppervlak van 2 m breed. Indien dit om veiligheidsredenen vereist is, kunnen de randen van de proefput verbreed worden. De grond wordt gescheiden afgegraven en gestockeerd naast de proefput. Na afloop van het terreinonderzoek worden putten opnieuw gedicht met de eerder uitgegraven grond. Dit gebeurt op een dergelijke manier dat de originele bodemopbouw opnieuw bekomen wordt. Kwetsbare sporen worden afgedekt met waterdoorlatend doek.

Indien er dient te worden afgeweken van dit patroon, dient dit gemotiveerd te worden bij de opmaak van het verslag.

Wanneer de gebouwen gesloopt en bomen gerooid worden kunnen enkel de bovengrondse delen onbegeleid worden gesloopt. Het uitbreken van de vloerplaten, kelders, verhardingen etcetera gebeurt onder begeleiding van een archeoloog. Gezien de ligging van het projectgebied in stadscontext kan het uitbreken van funderingen pas gebeuren na afronding van het archeologisch vooronderzoek en dan enkel in die zones waar geen verder archeologisch onderzoek wordt geadviseerd. Dit om te voorkomen dat sloopwerkzaamheden een bijkomende impact hebben op het mogelijk aanwezige bodemarchief.

Het archeologisch ensemble zal gedurende en na het afronden van het onderzoek bewaard worden bij de aannemer archeologie. Na afronding en oplevering van de rapportage wordt het ensemble definitief bewaard op de plaats naar keuze van de bouwheer. Dit gebeurt in overleg met opdrachtgever voor de aanvang van het project. Bewaring gebeurt conform de bepalingen in de Code Van Goede Praktijk (hoofdstuk 30.2).

Zowel het veldwerk als de verwerking en rapportage van de hierboven beschreven methodes dienen te voldoen aan de methodiek zoals beschreven in de Code van Goede Praktijk. De diverse fases van vooronderzoek moeten niet uitgevoerd worden indien de geplande bouwwerken, waarvoor deze archeologienota wordt opgesteld, niet zullen worden uitgevoerd.

Het onderzoeksdoel is succesvol bereikt indien de vraagstelling kan beantwoord worden. Het gefundeerd kunnen beantwoorden van de vraagstelling is dus het evaluatiecriterium aan de hand waarvan de erkende archeoloog zal bepalen of het onderzoeksdoel succesvol bereikt is.

7. Gewenste competenties

- In het kader van het proefputtenonderzoek dient het team te bestaan uit minstens 2 archeologen waarbij minstens één van de uitvoerende archeologen ten minste 220 werkdagen veldervaring heeft met onderzoek van sites met een complexe verticale stratigrafie in stadscontexten en beide beschikken over minstens 20 werkdagen veldervaring wat betreft proefputtenonderzoek.
- Gedurende het terreinwerk dient een (assistent-)aardkundige aanwezig te zijn bij het aanleggen, registeren en interpreteren van de referentieprofielen; voor het nemen van stalen, het bepalen van de analysestrategie en het uitvoeren en interpreteren van analyses. De (assistent-)aardkundige voert dit uit conform de bepalingen inzake referentieprofielen en aardkundige staalname (hoofdstuk 10.3 en 10.4 CvGP). De (assistent-)aardkundige moet beschikken over aantoonbare ervaring met polders.

8. Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk

Er zijn geen voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk.

2021A495

Bronnen: opdrachtgever, geopunt

Legende
 projectgebied

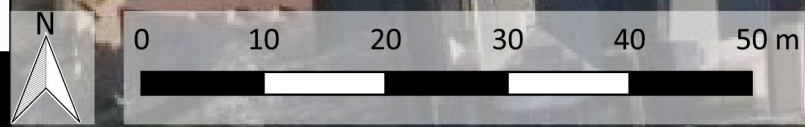
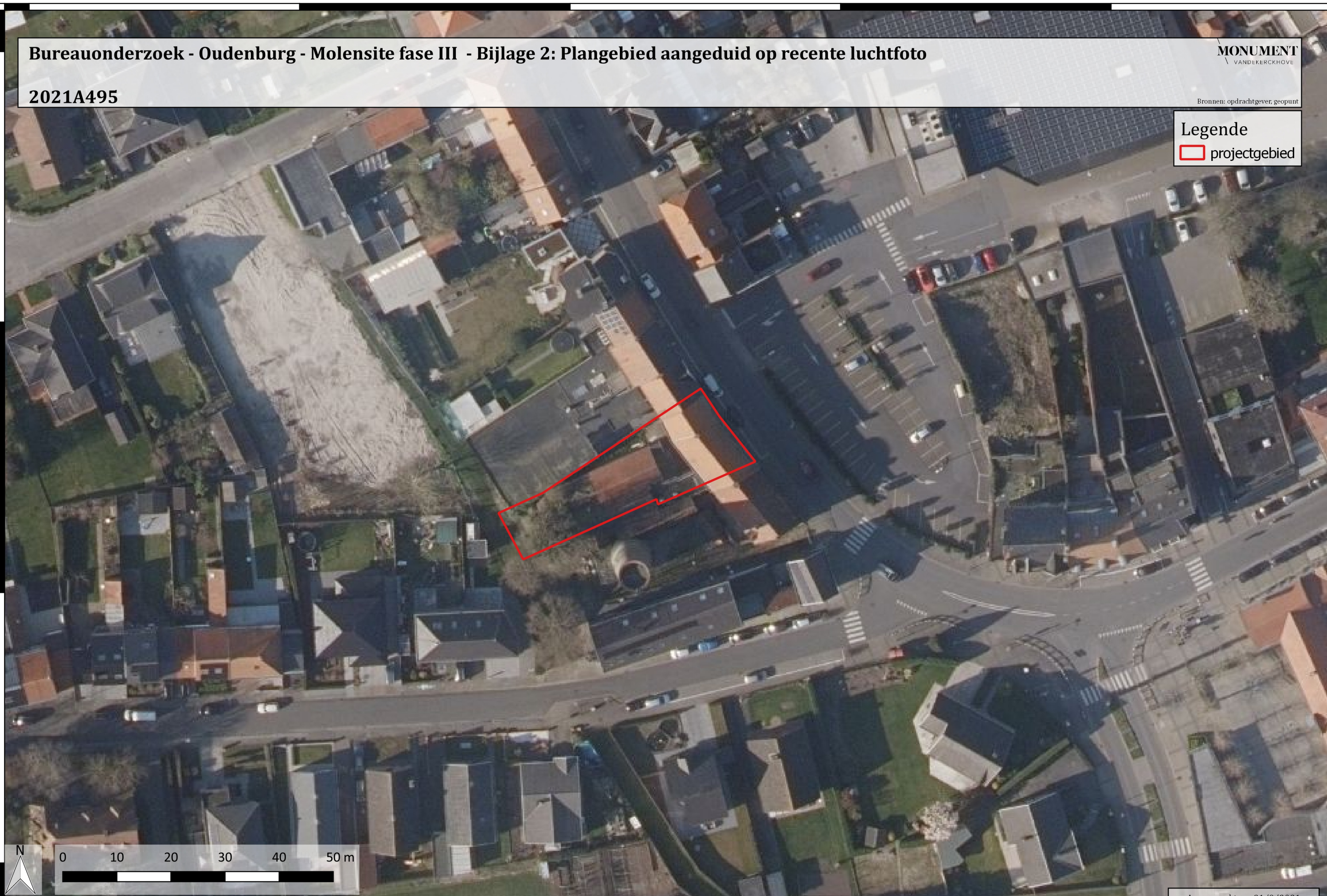
Bureauonderzoek - Oudenburg - Molensite fase III - Bijlage 2: Plangebied aangeduid op recente luchtfoto

2021A495

MONUMENT
VANDEKERCKHOVE

Bronnen: opdrachtgever, geopunt

Legende
[red box] projectgebied

Aangemaakt op: 21/9/2021

54400 54450 54500 54550 54600

Bureauonderzoek - Oudenburg - Molensite fase III - Bijlage 3: Proefputten aangeduid op GRB

2021A495

MONUMENT
VANDEKERCKHOVE

Bronnen: opdrachtgever, geopunt

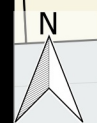
Legende

projectgebied

proefputten

209000

208950

0 10 20 30 40 50 m

54450

54500

54550

Aangemaakt op: 21/9/2021

Bureauonderzoek - Oudenburg - Molensite fase III - Bijlage 4: Proefputten aangeduid op GRB

2021A495

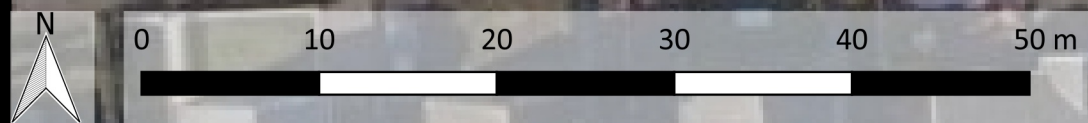
MONUMENT
VANDEKERCKHOVE

Bronnen: opdrachtgever, geopunt

Legende

 projectgebied

 proefputten

Aangemaakt op: 21/9/2021

54450

54500

54550

54600

209000

208950